

Вступ

Проблематика єдності і троїчності Бога є актуальною у християнстві до сьогоднішнього дня. Християнське одкровення триєдиного Бога було і є апорією для розуму не просвіченого вірою. Багато авторів пробували сказати щось про цю таємницю, яка прихована за простими словами Біблії. Однак, кожне висловлювання про цю таємницю, не може претендувати на вичерпну правду, бо воно тільки частково привідкриває істину.

Тема, яка висвітлюється в дипломній праці, не ставить собі за ціль повторити все те, що було сказано раніше, а намагається по-новому висвітлити проблематику, яка заторкує багато актуальних питань.

В сучасності можемо спостерегти за тим, що люди роблять багато помилок у своїх судженнях. Здебільшого ці помилки стосуються релігійної тематики, а зокрема самого Бога і Його існування. Через неспроможність вловити глибинну суть проблеми, яка криється за завісою складної богословської термінології, люди часто опускають руки перед поняттями, що виражають сутність проблеми. В цьому міститься негатив, бо поняття не є покликані приховувати зміст, а навпаки, краще доносити його до людської свідомості. На перший погляд здається, що тема, яка висвітлюватиметься, є ніби завуженою до певного історичного періоду. Насправді, існує інша реальність, яка була і є актуальною в сьогоднішній день. Суть актуальності полягає в тому, що як в минулому, так і тепер, існує питання, яке впливає з природи розуму і духа. Якщо б спробувати сформулювати синтезоване запитання, то воно звучало б приблизно так: “Як розуміти триєдність християнського Бога?” В історії на це запитання давалися різні відповіді. Деякі з них, справді відкривали частинку цієї незбагненої таємниці, а інші, навпаки спотворювали її і доводили до крайнощів, відомих в історії під назвою ересі. Ця праця є спробою аналізу думки В.Н.Лоського щодо християнського одкровення триєдиного Бога, на основі його твору, що лежить в основі цієї праці. Людство перебуває у постійному розвитку, який є помітним у всіх галузях його діяльності. Такий, а можливо і більший прогрес зауважується в релігійній сфері, яка є невід’ємним елементом особи. Тому кожна нова інтерпретація об’явлених істин, є певним заглибленням в правду про Бога, про людину і світ.

Твір В.Н.Лоського “Очерк Мистического Богословия Восточной Церкви”, належить до когорти цих праць, де проглядається систематичний виклад богословія, яке вже є позбавлене схоластичної сухості. Саме така відсутність сухої схоластики, робить цей твір цікавим і доступним для широкого кола читачів, які цікавляться питаннями віровчення і релігійної філософії.

Дана тема, в богословії відноситься до цієї сфери, яка носить назву “патрологія”.

Детальніший аналіз праці, показує розвиток богословської думки отців Церкви. Можна сказати, що їхнє розуміння християнського одкровення і лягло в основу догматичного вчення Церкви, яким ми свobodно диспонуємо в сьогоднішній день. Але завдання сучасних

богословських опрацювань полягає не в тому, щоби без критично приймати думку отців Церкви, а в критичному переосмисленні творів, які були актуальними раніше.

В праці буде зроблено спробу розкриття іпостасного виміру Божественної монархії, щоби пізніше, в особовому світлі розглянути монархію Отця, яка є підставою єдності Пресвятої Трійці. Суть проблеми, яка висвітлюватиметься, полягає у двох способах богословствування, які поступово сформувалися у лоні двох великих традицій Сходу і Заходу. Відмінності у розумінні тих самих речей, дуже часто переходили у протиставлення, наслідком яких, були непорозуміння і конфлікти між представниками двох богословських напрямків. Поставлена проблема не залишається без розв'язки, адже дана праця містить у собі певне вирішення, яке не входить у протиставлення, а шукає спільних елементів, що ведуть до взаємодоповнення.

Творчість Лоського, з точки зору якого, розв'язується дана проблема, є живим і сучасним свідоцтвом Східного богослов'я, яке містить в собі повноту Істини. Вихований в нетрях російського церковного життя, Володимир Лоський, багато років свого життя, присвятив серйозному вивченню західної духовної традиції. Аналіз причин церковного розколу, який привів до розходження між Сходом і Заходом, потребував нового переосмислення святоотцівської спадщини, досвіду святих вчителів і пастирів Церкви.

Вияснення поставленої проблематики відбуватиметься за допомогою певних термінів і понять. Ключовими словами, які послужать для розкриття теми, будуть слова “іпостась” і “усія”. Незважаючи на їхнє неадекватне розуміння і первинне ототожнення, присутність тих термінів у отцівському лексиконі, послужила великою допомогою для вираження Божественного існування. До розмежування тих слів, найбільше спричинилися отці кападокійці. Вони побачили в “сутності” і “іпостасі”, відмінність загального і власного. Це уможливило розуміння терміну “іпостась”, – як індивідуального існування, а за словом “усія”, – було закріплене видове поняття, або сутність.

Зміст даної праці, поетапно розкривається при переході з одного пункту плану на інший. Початково вся увага скеровуватиметься на розкритті особового елементу, без розуміння якого, поняття Божественної монархії, буде для нас недоступним. Тут буде звернено увагу на поняття “апофатика”, яка являється виразом особового богопізнання. Через порівняння Діонісія Ареопагіта, на якого опирається Лоський і Григорія Богослова, про якого говорить професор Фельмі, буде змальовано недосконалість, яка є помітною у підході Лоського. Суттю недосконалості є вузький спектр інших авторів, а точніше концентрація на одному.

Пізніше буде звернено увагу на перегляд початкових богословських рефлексій у Лоського, який робив спроби певної генези поняття “особа”. Тут буде змальовано більш глибокий підхід до цієї теми професором Спаським, який так само як і Лоський, опирається, головню, на отців Церкви. Наступний пункт праці, буде присвячений виключно поняттю “особа”. Тут розкриватиметься розуміння терміну “іпостась” іншими авторами, а в основному кападокійськими отцями. Буде змальована спроба Лоського, порівняти два підходи у розумінні Бога в Східній і Західній традиціях.

В останньому пункті першого розділу, заторкатиметься питання іпостасного походження Сина і Святого Духа від Отця, як принципу Божественної монархії. Тут зможемо побачити відкриття і розуміння цієї проблеми ще одним богословом, тобто Оліве Клеманом. Він не суперечить думці Лоського, а висловлюється про те саме іншими словами.

Другий розділ праці, концентруватиметься більше на розкритті монархії Отця і на єдності

Пресвятої Трійці. Тут перший пункт присвячений аналізу ересей Лоським, які впливають з неправильного розуміння монархії. Показуючи спотворені розуміння Божества у Арія і Савелія, буде змальовуватися правдиве вчення Церкви, яке репрезентували отці перших IV століть. Само поняття усії у розумінні Лоського, розкриватиметься в наступному пункті плану. Тут буде проведена генеза терміну “усія” і відмінність між сутністю і іпостасю, яку зробив Василій Великий, використавши вчення Арістотеля про *substantia abstracta* і *concreta*. Також будуть згадуватися і інші терміни-відповідники, які існували на той час. Важливим елементом цього пункту буде таблиця, репрезентантом якої є богослов Олег Давиденков. Її роль полягає у полегшенні розуміння при глибшому вниканні в суть справи.

Останній пункт другого розділу, займатиметься проблемою рахування в Бозі, яке являється яскравим відображенням монархії. Тут будуть взяті до уваги відомі місця з творів святих отців, а саме Григорія Богослова і Василія Великого, які говорили про рахування і про допустимість числа при окресленні Бога. Також для порівняння буде використовуватися думка Олів'є Клемана і Карла Барта, які говорили про цю діалектику Монади і Тріади. Отож перший розділ праці, репрезентуватиме реальність іпостасного начала в Божестві, натомість увесь другий розділ відкриватиме сутність Триєдиного Бога, яка базується на монархії Отця.

Відкриття цієї теми, відбуватиметься на основі такої бібліографії, яку вдалося зібрати в реаліях сьогодення. Джерельною літературою послужать два твори Володимира Лоського “Очерк Мистического Богословия Восточной Церкви” і “Догматическое Богословие”1991. Допоміжною літературою будуть твори таких авторів: Карл Христиан Фельми “Введение в современное православное богословие”1999; Олів'є Клеман “Итоки, Богословие отцов Древней Церкви”1994; проф.А. Спаський “История догматических движений в эпоху Вселенских соборов”1914. Додатковою літературою послужать твори святих отців.

Слід сказати, що в процесі пошуку літератури і різних опрацювань, що стосуються даної теми, довелося стикнутися з певними труднощами. Вони полягали в тому, що для адекватнішого розкриття кожного пункту плану, потрібно було додаткової літератури в порівнянні з якою, та чи інша теза, або ще більше закріплюється, або визнається недосконалою. Трудність становило також недосконале опрацювання існуючої літератури і використання її в процесі розкриття поставленої проблеми.

Для висвітлення теми в даній праці, застосовуватиметься також певний методологічний підхід. Головно буде використовуватися критично-порівняльний метод з певними аналітичними перед посилками. Це уможливить глибше відкриття проблеми, тому що критичне порівняння завжди сприяє цьому процесу виявлення.

Висновки

У цій дипломній праці було поставлено за ціль відкрити розуміння Володимиром Лоським Божественної монархії в її іпостасному та усійному вимірах. На основі прочитаних текстів і богословських опрацювань, які мають всезагальний церковний характер, можна зробити висновок, що підставою єдності пресвятої Трійці є монархія Отця, від якого беруть початок Божественні іпостасі. Будучи началом двох інших Осіб, Отець тим самим є межею співвідносин, від яких Іпостасі отримують своє розрізнення. Даючи особам їхне

походження, Отець встановлює і їхні співвідносини з єдиним началом Божества, як народження і сходження.

Розкриваючи принцип Божественної монархії з допомогою іпостасного походження Сина і Святого Духа від Отця, в праці ставиться на належне місце проблематика Filioque. Через порівняння суворих і менш критичних підходів до цієї проблеми була подана візія можливого примирення. Воно стане можливим тоді, коли застиглий в своїй ізоляції, Схід, перестане сприймати латинське богослов'є за новаторство і визнає, що воно є вираженням тих самих істин Передання, які знаходимо у отців Церкви перших століть. Роблячи висновок, що до першого розділу, можна сказати, що існування особового виміру при в'ясненні Божественної монархії є ключем до розв'язання багатьох богословських суперечностей, які виникли на протязі історії.

Не менш важливим елементом при в'ясненні проблеми монархії, являється поняття усії. Термінологічна неупорядкованість завжди становила серйозну перешкоду для адекватного вираження думки. Тому подання певної систематизації у цій праці, ставить собі за мету, усунути певну термінологічну плутанину, яка супроводжує дану тематику. Нарешті проблема чисел, яка розглядається в другому розділі, допомагає зрозуміти єдність і троїчність Бога. Число “три”, перебуває за межами будь-якого рахування і встановлює відмінність, яка дозволяє нам говорити про Осіб.

Генеральний висновок, який варто зробити на основі цілого дипломного опрацювання, повинен містити в собі твердження, яке впливає з досвіду написання праці. Обсяг цієї роботи не дає можливості відповісти на всі запитання, які виникають навколо цієї проблематики, однак проведений критичний аналіз засвідчує про те, що питання Божественної монархії потребує серйозних студій. Також важливо є вказати на те, що розкривання такого роду проблеми не може відбуватися на основі одного автора, базою повинен служити широкий спектр бібліографії, що стосується даного питання.

Зміст

Вступ.....	3
Розділ I. Іпостасний вимір Божественної монархії у Лоського.....	
I.1. Апофатика, як вираз особового богопізнання.....	
I.2. Перегляд початкових богословських рефлексій.....	
I.3. Проблема особи у Лоського.....	
I.4. Іпостасне походження Сина і Святого Духа від Отця, як принцип Божественної монархії.....	
Розділ II. Монархія Отця і єдність Пресвятої Трійці.....	
II.1. Аналіз Лоським ересей, які впливають з неправильного розуміння монархії.....	
II.2. Поняття усії у Лоського.....	
II.3. Рахування в Бозі, як відображення монархії.....	
Висновки.....	
Список використаних джерел і літератури.....	